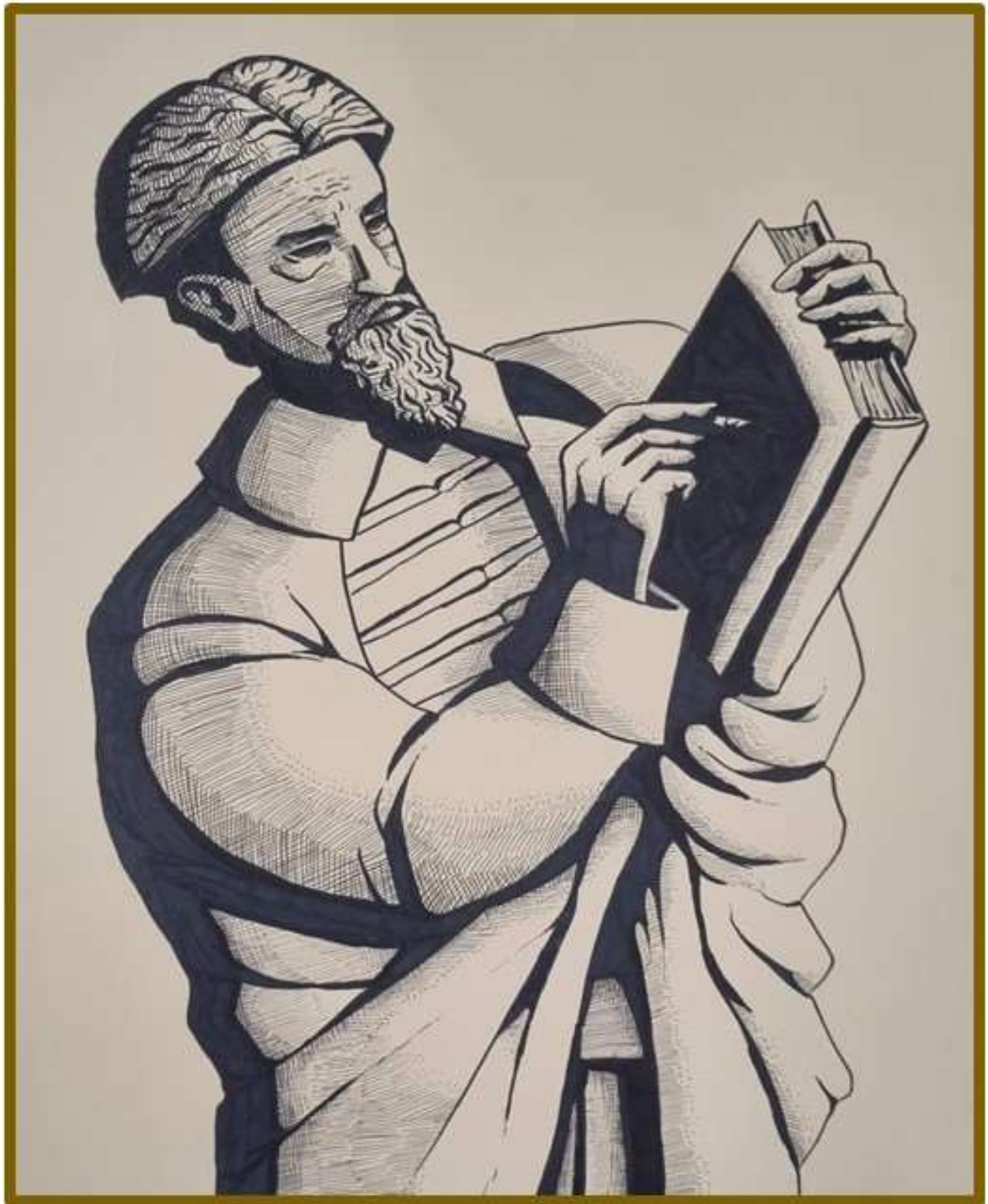


GODINA MARKA MARULIĆA – 2024.

u Gimnaziji Sesvete



**500. OBLJETNICA SMRTI
OCA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI**

Školski projekt *MARKO MARULIĆ DANAS*

U Godini Marka Marulića 2024.



Pripremile: školska knjižničarka Brigita Kosić, profesorica Ina Jozić
i vanjska suradnica Ruža Jozić

Zagreb, 2024.

MARKO MARULIĆ (1450.-1524.)

U povodu 500. godišnjice smrti velikog europskog humanista i oca hrvatske književnosti Marka Marulića (18. kolovoza 1450. – 5. siječnja 1524.), Vlada Republike Hrvatske proglasila je 2024. **Godinom Marka Marulića**. Ove 2024. godine navršava se punih pet stoljeća od smrti Marka Marulića, koji je napisao prvo veliko umjetničko djelo naše književnosti – ep *Judita* na hrvatskom jeziku i po njemu prozvan *OCEM HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI*.

Marulićev rad od iznimnog je značaja za hrvatsku književnost, ali i za ukupnu kulturnu baštinu. Njegova su se djela tiskala u najvećim knjižarsko-nakladničkim centrima tog doba, prevodila su se na brojne svjetske jezike te se spominju u svim značajnim katalozima, kao i u biografskim i bibliografskim zbornicima. Njegovi su duhovni i moralistički spisi na latinskom jeziku stekli europsku i svjetsku slavu. U spomen na dan dovršenja Marulićeve **Judite** 1501. godine, prvog umjetničkog epa na hrvatskom jeziku, svake godine 22. travnja u Hrvatskoj slavimo Dan hrvatske knjige.

PROJEKT MARKO MARULIĆ DANAS

Naš veliki projekt **SLIKAMO I UČIMO** u 2023./2024. školskoj godini obuhvatio je nekoliko školskih projekata u koje su uključeni učenici likovne grupe i geografsko-povijesne grupe, a nose nazive: **MARKO MARULIĆ danas**, uz 500. obljetnicu smrti oca hrvatske književnosti; **Putevima svile**, uz 700. obljetnicu smrti **Marka Pola**; **Spomenici na zagrebačkim ulicama i trgovima**; **Secesijski motivi u Zagrebu**. Projekt je obuhvatio kreativni rad s nadarenim učenicima u području likovnog i kreativnog izražavanja u Gimnaziji Sesvete u nekoliko školskih projekata, koja provodimo tijekom ove školske godine.

Projektom *Marko Marulić danas*, željeli smo približiti Marulića našim učenicima i čitateljskoj publici 21. stoljeća; čitati Marulićevu *Juditu* u originalu i u prijevodu na hrvatski standardni jezik; uočiti ljepotu pjesničke riječi Marka Marulića i veličinu njegova spjeva *Judita*. Naši su ciljevi bili: uz 500. obljetnicu smrti Marka Marulića, bolje upoznati Marulića – oca hrvatske književnosti i predstaviti Marulića na moderan i suvremeniji način u digitalnim alatima i digitalnim plakatima. Oblikovali smo kreativne likovne radove B1 formata – portreti Marka Marulića i oslikani motivi iz Marulićeve *Judite*.

Sve aktivnosti vezane za Marka Marulića započeli smo u Mjesecu hrvatske knjige 2023., početkom listopada, a svoje smo likovne radove predstavili na izložbi **MARKO MARULIĆ DANAS**, u predvorju Gimnazije Sesvete, u siječnju 2024. kada smo započeli s obilježavanjem ove velike obljetnice M. Marulića – 500 godina smrti, i **Godine Marka Marulića 2024**.

Učenici su u likovnim radovima pokazali svoje talente, darovitost u likovnom izražavanju i oblikovanju na raznim materijalima. Oblikovali su kreativne likovne radove na hameru B1 formata i na svili, raznim likovnim tehnikama, a svi će radovi biti predstavljeni na izložbama uz ove projekte, objavljeni u zasebnim tiskanim brošurama i predstavljeni javnosti, krajem svibnja 2024. u Gimnaziji Sesvete, a zatim i u drugim kulturnim ustanovama i institucijama.

MARULIĆ – klasik za treće tisućljeće

MARKO MARULIĆ – posrijedi je pisac koji je stvarao na razmeđu srednjega i novoga vijeka, bio je kršćanski moralist, ali i humanistički pjesnik i renesansni građanin, pisao i jezično stvarao na trima jezicima: na hrvatskom, latinskom i talijanskom, ostavio je bogat opus nesvakidašnjeg opsega i raznovrsnosti, u kojem se isprepliće staro i novo, domaće i europsko, ovozemaljsko i vječno. Marulić je najvažniji hrvatski pisac 15. i 16. st., nacionalni klasik, tvorac prvog epa na hrvatskom jeziku, ujedno i klasik kršćanske književnosti te humanist europskog formata.

Marulić potječe iz splitske plemićke obitelji, koja se hrvatski nazivala Pečenić (Pecinić, Picinić), a u 15. st. počela se nazivati Marulus ili De Marulis. Podaci o njegovu životu razmjerno su malobrojni i nepouzdati. Školovao se u Splitu i u Italiji (u Padovi?). Život je proveo u Splitu, obavljajući komunalne dužnosti egzaminatora, suca, izvršitelja oporuka. Zahvaljujući književnom radu postao je središnja osobnost splitskoga humanističkog kruga. S antičkom se književnošću mladi Marko upoznao već u splitskoj humanističkoj školi, a grčke i rimske pisce ustrajno je čitao sve do kraja života, odrastajući u Splitu uz zidine palače rimskoga cara Dioklecijana i u blizini ruševina antičke Salone.

U studenome 1500. MARULIĆ hodočasti u Rim, a već godinu kasnije, 22. travnja 1501. dovršava religiozni ep *Judita*, na hrvatskom čakavskom jeziku, u kojem doseže svoj najveći pjesnički domet. U tom djelu hrabri i potiče narod na obranu domovine protiv Turaka. Do tiskanja *Judite* prošlo je 20 godina, tek 1521. godine u Veneciji, tijekom kojih je osmanlijska opasnost i u središnjoj Europi i u Dalmaciji bila stalno prisutna. Nakon tiskanja *Judita* je doživjela tri izdanja u dvije godine, što znači da je potražnja za knjigom bila velika. Publici se svidjela jer su je svi mogli čitati i razumjeti.

MARULIĆEVA DJELA na hrvatskom jeziku

Za nacionalnu književnost nadasve su važna hrvatska Marulićeva djela, osobito *Judita*, prvi umjetnički ep na hrvatskom jeziku. Latinski njegovi spisi krupan su prinos hrvatskom latinizmu, a svojem su tvorcu priskrbili međunarodni ugled i uspjeh. Talijanski Marulićev opus skromnog je opsega, u kojem se Marulić iskazuje kao zreo pjesnik soneta. Rijetko je koji hrvatski pisac doživio za svoga života tolik broj tiskanja jednoga djela. U dvadesetim godinama 16. st. knjige su se još uvijek rijetko objavljivale, a hrvatske su bile prava iznimka. MARULIĆ je poeta christianus (pisac kršćanske literature), poeta doctus (učeni humanist) i začinjavac (pjesnik na „živom”, pučkom jeziku).

Marulićevo se književno stvaranje napaja na trima velikim izvorima: Bibliji, ranokršćanskoj književnosti (patristici), na klasičkoj filozofiji i poetici te grčkoj i rimskoj književnosti. Snažna kršćanska značajka njegova duhovnog profila proizlazi iz osobne duboke vjere i visokog vrednovanja etike. Marulić je pisao elegije, epigrame, poslanice, svetačke životopise, himne i ljubavne pjesme. Poznata su Marulićeva hrvatska djela: *Judita*, *Suzana*, *Molitva suprotiva Turkom*, *Tuženje grada Hjeropolima*, *Dobri nauci*, *Divici Mariji*, *Utiha nesriće* (dijaloška pjesma), *Od uzvišenja Gospina*, *Svrh muke Isukrstove*, *Uredi duhovni*, *Stumačenje Kata*, *Oficij Blažene Dive Marije* i *Od naslidovanja Isukarstova*. Ostale Marulićeve hrvatske pjesme pretežno su nabožne i moralističke tematike (*Dobri nauci*, *Divici Mariji*, *Od uskarsa Isusova*, dijaloška pjesma *Utiha nesriće*). Domoljubna i protuturska zauzetost snažno se očituju u *Molitvi suprotiva Turkom* i *Tužen'ju grada Hjeropolima*.

Judita – neprolazna baština Marulića i hrvatskog naroda

Građu za svoju Juditu Marulić je našao u biblijskom predlošku Knjige o Juditi i rasporedio je u 6 pjevanja. Djelo nije ispjevano kao biblijska priča u stihu, nego je Marulić stvorio renesansni ep biblijsko-vergilijevskoga tipa. Marulić u svoj ep umeće nove slike, poredbe, opise odjeće, krajolika, gozbe, proširuje ili skraćuje slike... Marulić piše o hrabroj udovici Juditi koja je spasila svoj narod od Asiraca kako bi svome narodu pružio utjehu u onim teškim vremenima, ohrabrio ga i potaknuo na otpor prema neprijatelju uz Božju pomoć. Preneseno značenje kojim se poslužio trebalo je njegovim suvremenicima savjetovati da će njihova dobrota i poštenje odbiti osmanlijsku vojsku i osloboditi Dalmaciju od Osmanlija.

Marulićeva je ideja bila Juditinim primjerom podignuti svijest građana dalmatinskih gradova te ih potaknuti da i oni ustraju u borbi protiv Osmanlija. Marulić ističe u posveti kako stihovnu verziju biblijske priče namjenjuje onima koji ne znaju ni talijanski ni latinski. Iako na razini sadržaja prati biblijski predložak, Judita nije ispjevana kao pravocrtna versifikacija biblijske priče, nego kao pravi renesansni ep. Neki dijelovi *Knjige o Juditi* koji su Maruliću bili manje poticajni, izostavio ih je, a druge je proširivao i unosio nove sadržaje.

Već u naslovu ističe da je njegova *Judita* „u versih harvacki složena“, a dalje u spjevu svoj jezik još jednom naziva hrvatskim. Djelo je ispjevao „po običaju začinjavaca“, dakle u jeziku i stihu hrvatskih pjesnika, svojih prethodnika i suvremenika, te još „po zakonu starih poet“, tj. antičkih pjesnika, od kojih je naučio kako nije dostatno samo ispričati događaj, nego valja čitatelju pružiti mogućnost da uživa u ugodnu štivu.

„Judita je prvi umjetnički ep u hrvatskoj književnosti i prva istinska poetska afirmacija hrvatskog jezika. Nastao na domaćoj književnoj tradiciji, jer Marulić spominje i svoje prethodnike začinjavce, spjev je ujedno i potvrda kako se uspješno može primijeniti klasička poetika na naš narodni jezični medij. On se strogo držao toka pripovijedanja u biblijskom tekstu, ali je samostalnim poetskim rješenjima djelu znao dati potrebnu dramatiku. Sve je tu podređeno osnovnoj pjesničkoj ideji – kako naoko slab i malen narod može zadati smrtonosan udarac osvajaču i silniku. Kao hrabri pojedinac tog naroda, mudra i hrabra udovica Judita uspjela je zavarati častohlepnog asirskog vojskovođu Holoferna, ubiti ga i unijeti pomutnju u njegov tabor. Mnoga mjesta u spjevu podsjećaju na splitski ambijent i na turske vojnike, što svjedoči o Marulićevoj inspiraciji suvremenom problematikom...“ (Nikica Kolumbić: prepjevao i komentirao, str.99 // Marulić, Marko. *Judita*. 2001. Golden marketing. Zagreb)

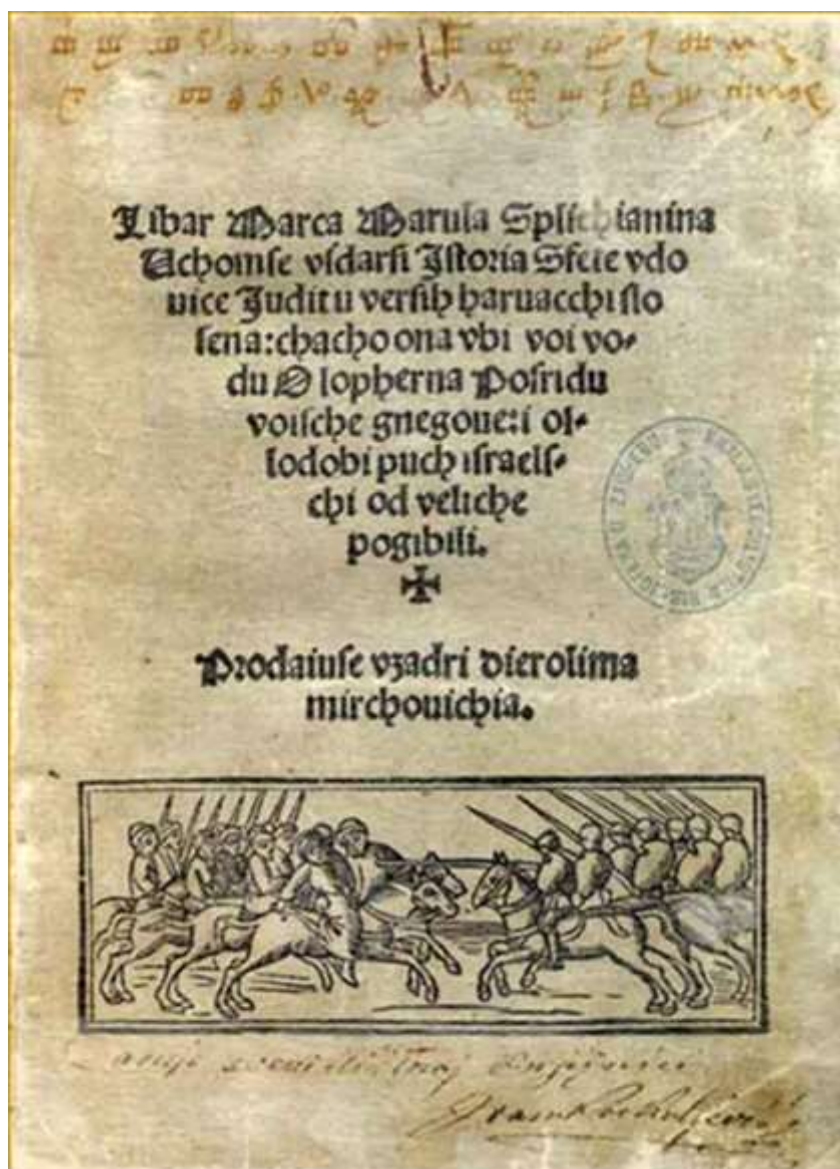
Marulićeve biblijske poeme na hrvatskom jeziku: JUDITA i SUZANA

Marulićev književni opus na hrvatskom jeziku važan je zbog književne vrijednosti mnogih njegovih radova, zbog njegova prepoznatljiva pečata i težnje za razvijanjem izražajne moći narodnoga jezika, kojemu Marulić u punoj mjeri daje dostojanstvo književnoga jezika. Najpoznatija djela, pisana na hrvatskom jeziku su: *Judita*, *Suzana*, *Molitva suprotiva Turkom*, *Tuženje grada Hjerosolima*, *Spovid koludric od sedam smartnih grihova te oficij Blažene Dive Marije*. Sva su ta svojstva u najvećoj mjeri prisutna u Juditi. Svečani, puni njen naslov glasi: *Libar Marka Marula Splićanina u kom se uzdarži historija svete udovice Judit u versih harvacki složena*, kako ona ubi vojvodu Oloferna posridu vojske njegove i oslobodi puk izraelski od velike pogibli.

Biblijska poema **Suzana** nastala nakon *Judite*, manjeg je opsega (780 stihova) i pjesničkog dometa. Uz slavniju *Juditu*, *Suzana* je postala drugom renesansnom heroinom biblijske tematike u Marulićevu opusu. Marulić pasivnu žrtvu pretvara u moralnu junakinju. Obje Marulićeve junakinje, i *Judita* i *Suzana* štite izraelsku zajednicu: *Judita* ljepotom štiti svoj narod, a *Suzana* odbijanjem grijeha štiti moralni sustav svoje zajednice.

U ***Molitvi suprotiva Turkom*** izbija Marulićeva strepnja zbog turskog nadiranja, to je pjesnički vapaj i skrušena ispovijed. Pjesnik niže strašne slike ratnih pustošenja, iza kojih se sluti pjesnikova bespomoćnost i razočaranje u zemaljski red stvari: sve je njegovo ufanje usmjereno još samo u nebesku pomoć: „Samo Bog može nas osloboditi od nevolje neprijatelja naših Turaka svojom beskonačnom moći“.

Molitvi je srodna pjesma ***Tuženje grada Hjeropolima***, pisana u tradiciji biblijske tužaljke. Personificirani grad Jeruzalem, koji je ujedno metafora porobljene domovine, tuži nad svojom sudbinom: osvojili su ga nevjernici, a kršćani ga nisu kadri osloboditi zbog vlastite nesloge. Grad se obraća papi, nabrajajući europske zemlje, gradove i vladare, koji bi pod njegovim vodstvom trebali što prije poduzeti spasonosni vojni pohod. Ova dva djela *Molitva suprotiva Turkom* i *Tuženje grada Hjeropolima*, Marulićev su strah za budućnost Europe i domoljubni osjećaj za sudbinu zavičaja.



Tekst naslova:

***Libar Marka Marula
Splićanina, u kojem
se uzdarži istorija
svete udovice Judit,
u versih harvacki
složena kako ona ubi
vojvodu Oloferna po
sridu vojske njegove i
oslobodi puk israelski
od velike pogibili.***

OTAC HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

Zahvaljujući Juditi, Marulić je stekao počasni naslov „oca hrvatske književnosti“. Iako znamo da Marulić nije kronološki prvi hrvatski književnik, no po mnogočemu je neusporediva pojava u hrvatskoj književnosti. Svojom je Juditom potvrdio da je u hrvatskom jeziku bilo moguće već na prijelazu iz 15. u 16. st. ostvariti najzahtjevniju i najcjenjeniju renesansnu književnu vrstu, ep. Tim je djelom Marulić pokazao izražajnost i bogatstvo narodnoga jezika na pragu renesanse, čime je potvrdio i duhovnu zrelost čitave nacionalne kulture.

Za hrvatsku književnost u cjelini Marulićevo djelo ima ishodišno značenje. U njezinu povijesnom hodu Marulić se pojavljuje u vrlo osjetljivu trenutku prijelaza iz kasnog srednjovjekovlja u renesansu, sabire nasljeđe prošlosti i usvaja moderne težnje, te u osobnoj sintezi stvara djelo koje će ostati uzorom i poticajem u budućim stoljećima. Odjeci njegovih stihova prisutni su u brojnim djelima naših književnika od 16. do 20. st. (P. Hektorović, P. Zoranić, B. Karnarutić, J. Baraković, Ivan Kukuljević Sakcinski, F. Marković, V. Nazor, T. Ujević i dr.). Iznimno cijenjen još za života, postao je uzorom sve do naših dana u 21. stoljeću, kada slavimo 500. obljetnicu od prve objave njegove Judite (1521.) i 500 godina smrti Marka Marulića (2024.). Zato za Marulića s pravom možemo reći da je *otac hrvatske književnosti* i klasik europske književnosti.

MARULIĆEVE LATINSKE KNJIGE

- ✚ Veliki dio svoga književnoga opusa Marulić je ostvario na latinskome jeziku, niz pjesničkih i proznih djela, na kojima se potpisivao kao Marcus Marulus Spalatensis i Marcus Marulus Delmata. Marulićev opus na latinskom jeziku:
- ✚ *Davidijada (Dauidias); Evanđelistar (Euangelistarium)*
- ✚ *Pedeset priča (Quinquaginta parabole); O nasljedovanju Krista (De imitatione Christi)*
- ✚ *Psihologija, o naravi ljudske duše (Psichiologia de ratione anime humane)*
- ✚ *Upućivanje u čestit život po primjerima svetaca (De institutione bene vivendi per exempla sanctorum); Život Svetog Jeronima (Vita divi Hieronymi)*
- ✚ *Sažeti prikaz slavnih muževa Starog zavjeta (De Veteris Instrumenti viris illustribus commentarium)*
- ✚ *Dijalog o Herkulu, kojega su nadvisili Kristovi štovatelji (Dialogus de Hercule a Christicolis superato)* i dr.

INSTITUCIJA

Po opsegu i svjetskom odjeku na prvom je mjestu *INSTITUCIJA - Upućivanje u čestit život po primjerima svetaca (De institutione bene vivendi per exempla sanctorum)*. Prvo poznato izdanje izašlo je u Veneciji 1507. Djelo je zbirka sažeto ispričanih poučnih priča i anegdota iz Starog i Novog zavjeta te iz svetačkih života, sa svrhom da se pomoću primjera čitatelj potakne na krepstan život. *Institucija* je pronijela slavu Marulićeva imena diljem Europe pa i izvan nje. Tijekom 16. i 17. st. objavljena je u izvorniku petnaestak puta i to u Veneciji, Baselu, Kolnu, Solingenu, Antwerpenu, Pragu, Lisabonu i Parizu.

Izniman uspjeh doživjela je već u 16. st. u prijevodima na talijanski, njemački, francuski, portugalski i češki jezik, a tek u naše vrijeme i na hrvatski jezik. Postoji i japanska adaptacija *Institucije*, objavljena 1591. g. u japanskom gradu Cazzusa, pod naslovom Djela svetaca. Ova je knjiga bila omiljeno djelo čitatelja i uglednih propovjednika, a Marulića je učinila piscem svjetskoga glasa sve do kraja 17. stoljeća.

EVANĎELISTAR - *Evangelistarium*

(*Evandelistar*, 1480.-1500.?, prvo poznato izdanje 1516.), najvažnije Marulićevo moralno-teološko djelo, rasprava je u sedam knjiga o praktičnoj kršćanskoj etici, zasnovana na obradi triju kreposti: načela vjere, nade i ljubavi, na koje se, po Maruliću, može svesti čitava Biblija. *Evandelistar* je namijenjen užoj publici: svećenicima, redovnicima i biskupima. Po čitanosti i opsegu *Evandelistar* se među Marulićevim proznim djelima nalazi na drugom mjestu, nakon *Institucije*. Koliko je bio aktualan, svjedoče i imena uglednih čitatelja, među kojima se ističu engleski kralj Henrik VIII. Te njegov kancelar, poznati humanist Thomas More.

EP DAVIDIAS - *Davidijada*

Davidias ("*Davidijada*") religiozni je junačko-povijesni ep, napisana 1506.-1517.? i ostala u rukopisu, a prvo tiskano izdanje 1954., spjevana je u četrnaest pjevanja s ukupno 6765 heksametara. U njoj je Marulić opjevao djela židovskoga kralja Davida, držeći se Biblije. *Davidijada* je jedan od najvećih epova kršćanskog humanizma, nije objavljeno ni za pjesnikova života, a ni mnogo kasnije (I. izdanje tek 1954. u Zagrebu). Djelo je koncipirano alegorijski - David predstavlja Krista a Šaul Židove koji ga progone. Ep je napisan po Vergilijevu uzoru u klasičnom latinskom jeziku, s nekim primjesama biblijskog i srednjovjekovnog latiniteta i posjeduje znatne umjetničke kvalitete. Iako su već suvremenici o njoj govorili kao o remek-djelu, *Davidijada* nije bila tiskana ni za Marulićeva života ni poslije, a rukopis je bio zagubljen sve do 20. stoljeća, kada je napokon objavljen. Nije posve jasno zašto je to značajno djelo do kojega su mnogo držali i pjesnikovi suvremenici i on sam, ipak ostalo u rukopisu (koji se možda nalazio kod njegovih prijatelja i rodbine). Razlog je možda i u Marulićevu slobodnom tumačenju alegorija ili u prevelikom isticanju jedne starozavjetne teme u doba kada su to naročito oživljavali protestantski pisci.

U tom je duhu Marulić napisao i ***Propovijed o Kristovu posljednjem sudu***. Njegove ***Starozavjetne ličnosti (De Veteris Instrumenti viris illustribus commentarium)*** sadrže sažeti pregled Staroga zavjeta sastavljen kao niz biografija najistaknutijih osoba, od Adama do Makabejaca. Na sastavljanje takva priručnika potaknulo ga je čitanje spisa *O znamenitim ljudima* njegova omiljenog crkvenog pisca sv. Jeronima. Marulić je bio poklonik i veliki zagovornik sv. Jeronima – jeronimofil. Marulić je sv. Jeronima osobito štovao pa je i napisao njegovu biografiju, ***Život sv. Jeronima (Vita divi Hieronymi)***, u kojem je pokušao srediti i povezati podatke što ih je na raznim stranama našao o svečevu životu. Malo prije 4. travnja 1507. Marulić je dovršio *Život svetog Jeronima (Vita diui Hieronymi)*. Svečevu životopisu pridodao je polemičku raspravu o njegovu podrijetlu: Protiv onih koji tvrde da je sveti Jeronim bio Italac (*In eos qui beatum Hieronymum Italum fuisse contendunt*) i *Pjesmu u hvalu svetoga Jeronima (De laudibus diui Hieronymi carmen)*. Maruliću se pripisuje i svetački životopis: *Život sv. Ivana Karstitelja*. Najvažniji Marulićev prozni sastavak jest prijevod glasovitoga djela Tome Kempenskoga (1380.–1471., katolički redovnik i mistik) *De imitatione Christi*. Marulić ga je preveo pod naslovom *Od naslidovanja Isukarstova – Nasljeduj Krista*.

MARKO MARULIĆ – svestran pisac i hrvatski domoljub

Koliko god je Marulić bio zaokupljen proučavanjem prošlosti, etičkim pitanjima, teološkim temama te nemalim pjesničkim i uopće književnim ambicijama, nije nipošto zanemario stvarni svijet oko sebe. Vrlo je pozorno pratio burna suvremena politička, vjerska i ratna zbivanja. Njegovi pozivi na mir i jedinstvo europskih naroda nisu potaknuti samo načelnim razlozima – da kršćanin ne bi ratovao s kršćaninom – nego i konkretnim doživljajem turske opasnosti. Ta se briga, provlači kao zajednička tematska nit u mnogim njegovim hrvatskim i latinskim djelima. Marulić je humanist europskog formata i po broju izdanja što su ih njegova djela doživjela u izvorniku i u prijevodima. Ostavio je bogat i raznovrstan opus, koji se odlikuje iznimnom književnom stilizacijom, znanjem i vještinom te sposobnošću prilagodbe raznovrsnoj čitateljskoj publici. Bio je aktivan u pomaganju hrvatskim knezovima u borbama protiv Turaka. Marulić je povremeno putovao u Mletke i Rim, a neko je vrijeme proveo na Šolti, što u *Ribanju i ribarskom prigovaranju* spominje i sam pjesnik Petar Hektorović. Oporuku sastavlja 14. lipnja 1521. i u njoj popisuje listu knjiga iz svoje knjižnice. Umire 5. siječnja 1524. u svom rodnom Splitu, gdje je i pokopan u crkvi sv. Frane.

Popularnost Marulićevih djela - Za života najpopularnija su mu bila djela na latinskome, pa je djelo *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum* (*Pouke za čestit život prema primjerima svetaca*, Venecija, 1506.) bilo velika uspješnica 16. stoljeća i doživjelo je oko 80 izdanja na brojnim europskim jezicima: talijanskome (Venecija, 1563.), njemačkome (Köln, 1563.), španjolski (Madrid, 1530.), portugalskome (Lisabon, 1579.), francuskome (Douai, 1585.) i češkome (Prag, 1621.). Zanimljivo je da ga je sv. Franjo Ksaverski nosio sa sobom na svoje slavno misijsko putovanje kao jedinu knjigu uz brevijar i katekizam.

„Životni i književni put Marka Marulića put je hrvatskog i europskog intelektualca na razmeđu stoljeća, epoha i sujeta, na razmeđu srednjega vijeka i renesanse, prijetućeg barbarstva i održanja novovjeka kulture. To što je napisano na hrvatskom i latinskom jeziku odaje Marulićevu želju da djelovanje u vlastitoj sredini, koju će bodriti na krepost, vjeru i otpor prema svim rušiteljima europske civilizacije, da identificira stanje svijeta s teškim položajem u kojemu se našla njegova „baščina“, da pronađe sintezu biblijske legende i rodoljubne pjesme. *Judita* na versima harvackim, kao i *De institutione bene vivendi* ili *Evangelistarium* na latinskom, neprolazna su i konstitutivna djela hrvatske književnosti kojima se i danas možemo diviti, oni su temelji one duhovne Hrvatske koju je oblikovala riječ, misao i kultura njezina najvrjednijega predstavnika i prije nego što je ušla u svoje fizičke granice.” (Iz govora ministra kulture Bože Biškupića, 22. 4. 1999., uz Marulićev spomenik u Zagrebu)

Korištena literatura i izvori:

1. Frangeš, Ivo. 1987. Povijest hrvatske književnosti. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb – Ljubljana.
2. Hrvatska književna enciklopedija. 2011. Gl. urednik Visković, Velimir. LZ M. Krleža. Zagreb. (Sv. 3)
3. Leksikon hrvatske književnosti. 2008. Djela. Urednica Detoni-Dujmić, Dunja. Školska knjiga. Zagreb.
4. Marulić, Marko. 1970. *Judita*; *Suzana*; *Pjesme*. Matica hrvatska. Zagreb. (Pet stoljeća hrvatske književnosti)
5. Marulić, Marko. 1991. Pr. Tomasović, Mirko. *Judita*. 20. izd. Školska knjiga. Zagreb.
6. Marulić, Marko. 1996. *Judita*. Sysprint. Zagreb. (Predgovor Dunja Fališevac)
7. Marulić, Marko. 2001. Prepjevao i komentirao: Kolumbić, Nikica. *Judita*. Golden marketing. Zagreb.
8. Marulić, Marko. 2002. *Judita*. Zagrebačka stvarnost. Zagreb.
9. Marulić, Marko. 2001. *Duhom do zvijezda*. Izbor i predgovor: Lučin, Bratislav. Mozaik knjiga. Zagreb.
10. Tomasović, Mirko; Novaković, D. 1994. Latinsko pjesništvo hrvatskoga humanizma. Školska knjiga. Zagreb.

MARKO MARULIĆ

(1450.-1524.)

500 godina smrti *OCA HRVATSKE*
KNJIŽEVNOSTI (2024.)



Libar Marka Marula
Splićanina
u kom se uzdarži istorija
svete udovice Judit
u versih harvacki složena
kako ona ubi vojvodu
Oloferna
po sridu vojske njegove
i oslobodi puk israelski
od velike pogibili



Počuvano u Isukretu popo i
permancinu splićaninu gospodinu dočrnj
Dajnu Balistrčiću kuma svomu Marko
Marulić burnibeno pripovis(n)je z
dvornim poklonom milo poklita

Libar Marka Marula Splićanina
Glasnik videni Jeleništevedo
sua Jada s vojskom harvacku
sua Jada s vojskom harvacku
sua Jada s vojskom harvacku
sua Jada s vojskom harvacku
sua Jada s vojskom harvacku
sua Jada s vojskom harvacku
sua Jada s vojskom harvacku
sua Jada s vojskom harvacku



Problema Marulijeva Judite, Venecija, 1611.

Knjiga Marka Marulića
Splićanina
u kojoj je sadržana priča
o svetoj udovici Judit
HRVATSKIM STIHOVIMA
SLOŽENA
kako ona ubi vojvodu
Holoferna
posred vojske njegove
i oslobodi narod izraelski
od velike pogibelji



Počuvano u Isukretu popo i permancinu
splićaninu gospodinu dočrnj Dajnu
Balistrčiću kuma svomu Marko Marulić
burnibeno pripovis(n)je z dvornim
poklonom milo poklita



Ljetopis Maraka Marulića



Ljetopis Marka Marulića

Marko Marulić, rođen je 18. kolovoza 1450. u Splitu, u uglednoj plemićkoj obitelji Pečenića. Jedna grana obitelji Marka Marulića – ona kojoj je i sam pripadao – hrvatski se nazivala Pečenić, Pečenić, Pecinić, Picinić, a druga Gavosolić; sredinom XV. st. pojavljuje se oblik de Marulis, kojim se češće kooiste Gavosolić. Svoja hrvatska djela Marulić je potpisivao kao Marko Marol, Marko Marulić i Marko Pecinić, a latinska kao Marcus Marulus, gdjekad uz dodatak Spalatensis ili Delmata.

Godine 1460. Marulić pohađa splitsku humanističku školu, koju je vodio talijanski humanist Tideo Acciarini (Tydeus Acciarinus).

Oko 1468.–1474. Marulić je boravio izvan Splita radi studija prava u Padovi, no o tome dosad nisu pronađeni nikakvi podaci.

Godine 1477. u Mlecima je tiskana zbirka Jurja Šušgorića tri knjige elegija i pjesama (Elegiarum et carminum libri tres), u koju je Šušgorić uvrstio i Marulićovu poslanicu iz 1465. ili 1466. (prvo Marulićevo objavljeno djelo).

Oko 1493.–1500. datina nastanak *Molitve suprotiva Turkom*.

Oko 1496.–1499. Marulić piše *Upućivanje u čestit život po primjerima svetaca* (*De institutione bene uicendi per exempla sanctorum*).

Godine 1500. 20. lipnja dovršio je *Ost nasljedovan'ja Isukarstova*, hrvatski prijevod djela *De imitatione Christi* Ivana Gersona (tj. Tome Kempencea).

Godine 1501. 22. travnja Marulić je dovršio Juditu (to je nadsevak povete doo Dujem Balistriću, splitskom kanoniku i Marulićevu kumu). Iste 1501. malo prije 4. travnja dovršio je *Život Svetog Jeronima* (*Vita diui Hieronymi*). Svečanu životopisnu pridoao je polemička rasprava o njegovu podrijetlu: Protiv onih koji tvrde da je Sveti Jeronim bio Italac (*In eos qui beatum Hieronymum Italum fuisse contendunt*) i Pjesmu u hvale Svetoga Jeronima (*De laudibus diui Hieronymi carmen*).

Godine 1507. 10. veljače u Mlecima izlazi *De institutione bene uicendi per exempla sanctorum*. Marulić piše pismo na latinskom Jacopu Granolaru, u kojem mu javlja kako radi na svojem latinskom djelu *O nasljedovanju Krista* (*De imitatione Christi*).



Nadgrobna ploča Marka Marulića u splitskoj crkvi sv. Frane, a koja je jednako uskoj mrti, 3. siječnja 1924. godine



Godine 1507.–1508. piše *O nasljedovanju Krista* (*De imitatione Christi*). Taj spis je izgubljen.

Godine 1509.–1511. Radi mirnijega života sklonio se gotovo već kao šezdesetogodišnjak na otok Solta.

Na latinski prepjevao Petrarčinu kanconu Vergine bella (Kancionier, CCCLXVI), s naslovom *Blaženaj Djevice* (*Ad Virginem beatam*). Prepjev je objavljen na kraju *Evangelistara* (Venecija, 1516.).

Pretpostavlja se da is te godine potječe prvo izdanje *Pedeset priča* (*Quinquaginta parabole*), koja nosi nadnevak 22. kolovoza 1510.

Oko 1510.–1517. Marulić piše latinski ep *Davidljada* (*Davidias*). Negdje u tom razdoblju nastaje i *Psichologija, o naravi ljudske duše* (*Psychologia de ratione animę humane*).

Godine 1513. 6. ožujka u Baselu izlazi novo, raskošno opremljeno izdanje *Institucije*. Iste godine Marulić konačno oblikuje rukopis *Vita diui Hieronymi* (*Život sv. Jeronima*).

Godine 1516. u svitnju u Mlecima izlazi *Evangelistar* (*Evangelistar*).

Godine 1517. Marulić piše *Tužen'je grada Jerzolima*.



Godine 1517.–1518. Marulić piše *Sužeti prikaz slavnih muževa Starog zavjeta* (*De Veteris Instrumenti uiris illustribus commentarium*).

Godine 1518. 18. veljače u Mlecima izlazi novo izd. *Pedeset priča* (*Quinquaginta parabole*).

Oko 1518.–1519. Marulić piše raspravu *O poroku škrtosti i preziranju bogatstva te o vrlini darežljivosti* (*De ultio auaritie diuitiisque contemnendis liberalitatisque uirtute*). Djelo je izgubljeno.

Godine 1519. 2. travnja u Baselu izlazi novo izdanje *Evangelistara*, a 20. srpnja u Mlecima izlazi *O poniznosti i slavi Kristovoj* (*De humilitate et gloria Christi*).

Godine 1519. ili 1520. piše *Dijalog o Herkulu*, kojega su nadvisili Kristovi Stovatelji (*Dialogus de Hercule a Christianis superato*).

Oko 1520.–1521. Marulić piše propovijed *O Kristovu posljednjem sudu* (*De ultimo Christi iudicio*).

Godine 1521. 14. lipnja Marulić sastavlja oporuku, kojoj pridoaje i vlastoručno sastavljen popis knjiga svoje knjižnice.

Godine 1521. 13. kolovoza u Mlecima je tiskano prvo izdanje *Judite*.

Godine 1522. 3. travnja dovršena Poslanica papi Hadrijanu VI. (*Epistola ad Adrianum VI. Pontificem Maximum*).

Godine 1524. 5. siječnja Marko Marulić umire u Splitu. Prema oporučnoj želji, pokopan je u crkvi Sv. Frane. Nadgrobna ploča s obiteljskim grbom i natpisom obnovljena je krajem XVI. st. Latinski natpis u hrvatskom prijevodu glasi: »Pravsticu Marku Maruliću, slavnu zbog neporočnoga života, plemenitosti i učenosti, i prezaslužnom ocu istog imena Aleksandar Marulić i braća spomenik obnovile.«

MARULIĆEVA DJELA NA LATINSKOM JEZIKU

Evangelistarium je Marulić napisao na latinskom jeziku (Evangelistar, 1480. - 1500.?, prvo poznato izdanje 1516.), najvažnije Marulićevo moralno-teološko djelo, rasprava je u sedam knjiga o praktičnoj kršćanskoj etici, zasnovana na obradbi triju bogoslovnih kreposti: vjere, nade i ljubavi, na što se, po Maruliću, može svesti čitava Biblija.



Prijem Marulićeva *Dialoga i Heretikom na trogledu* 1516.



Većinu Marulićevih latinskih djela čine prozni spisi religiozno-poučna, moralističkog i teološkog sadržaja. Po opsegu i svjetskom odjeku na prvome je mjestu **Upućivanje u čestit život po primjerima svetaca, ili Institucija (De institutione bene vivendi per exempla sanctorum)**, oko 1496., prvo poznato izdanje 1507.), zbirka poučnih priča i anegdota iz Biblije i svetačkih životopisa u šest knjiga. Svrha je djela živim i sažetim primjerima, pomukati čitatelja na krepistan život.

Evangelistar (Evangelistarium), (1480. - 1500., prvo poznato izdanje 1516.), najznačajnije Marulićevo moralno-teološko djelo, rasprava je u sedam knjiga o praktičnoj kršćanskoj etici, zasnovana na obradbi triju bogoslovnih kreposti: vjere, nade i ljubavi, na koje se, po Maruliću, može svesti cijela Biblija.



Titulica Marulićeva djela *Uspućivanje u dobar život*, Basel, 1515.



LATINSKA DJELA Marka Marulića

O slupi poče, zar ne vidiš ča je,
Da ure i dni i miseci biže.
Godišća jošće, te da smo u mriže
Već ubičeni, a nikor ne haje?

Svaku od vas smart poni bliža je,
Straćenih dana s njom vam račun stiže,
Tovareć brime, padate sve niže,
Čić kojeg cilj vam daleče ostaje.

Pustite oćid putenosti lađe
I časti glupe zbog taščine čari
I nezasićno lakomo hlepinje.

Tih otrovščina tko se kanit bude,
Godit će manu ču se nigdar ne kviri,
Od zemnog kala slobodan, odiljen.
(prijevod Mirko Tomasović)

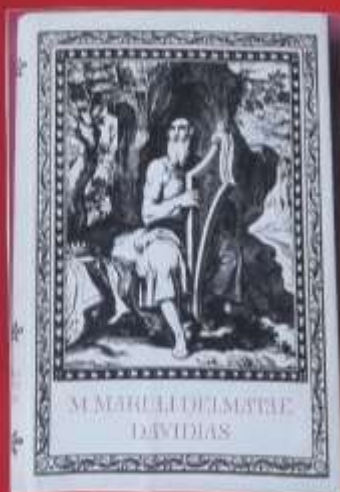


MARULIĆEVE LATINSKE KNJIGE

Veliki dio svoga književnoga opusa Marulić je ostvario na latinskome jeziku. Kao izvrstan znalac toga univerzalnog jezika humanističke kulture, stvorio je u njemu niz djela. Na latinskim knjigama Marulić se potpisivao kao **Marcus Marulus Spalatensis** i **Marcus Marulus Delmata**. Marulićev opus na latinskom jeziku čine: *Davidijada* (*Davidias*), *Upućivanje u čistit život po primjerima svetaca* (*De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*), *Pedest priča* (*Quinquaginta parabole*), *O nasljedovanju Krista* (*De imitatione Christi*), *Evangelistar* (*Euangelistarium*), *Psihologija o naravi ljudske duše* (*Psychologia de ratione anime humane*), *Život Svetog Jeronima* (*Vita divi Hieronymi*), *Sazeti prikaz slavnih muževa Starog zavjeta* (*De Veteris Instrumenti viris illustribus commentarium*), *Dijalog o Herkulu, kojega su nadvisili Kristovi stovatelji* (*Dialogus de Hercule...*) i dr.



Ep Davidias (*Davidijada*, 1506.-1517.?, prvo izdanje 1954.), u četrnaest pjevanja s ukupno 6765 heksametara, opjevao je djela židovskoga kralja Davida, striktno se držeći Biblije, ali nasljedujući u jeziku, stilu i stihu rimske epske pjesnike. Djelo je koncipirano alegorijski - David predstavlja Krista a Šaul Židove koji ga progone. Na kraju je dodan ključ alegoreze: Alegorijsko tumačenje *Davidijade*.



MARULIĆEVA DJELA NA LATINSKOM JEZIKU

Davidias (*Davidijada*) religiozni je junačko-povijesni ep u 14 knjiga sa 6765 heksametara. Ep je napisan po Vergilijevu uzoru u klasičnom latinskom jeziku, s nekim primjesama biblijskog i srednjovjekovnog latinizeta i posjeduje znatne umjetničke kvalitete. U djelu spaja biblijske (priča o kralju Davidu) i antičke motive, ali s izrazito kršćanskom tendencijom, pri čemu je cijelo djelo alegorija: David je Krist, a Šaul Židovi, a na kraju se djela nalazi ključ za otkrivanje analogije, *Tropologica Davidias expositio*.





Naslovnica Marulićeve Judite, Venecija 1524. g.

MARULIĆEVA DJELA NA HRVATSKOM JEZIKU

Judita



Marko Marulić, Judita, početak Libre prvego

Kratki sadržaj JUDITE po librima:

Prvo libro: U prvom pjevanju Marulić opisuje babilonskog vladara Nabukodonosora i njegovu želju da zavlada svijetom te šalje svog vojskovođu Oloferna da zauzme što više zemalja.
Drugo libro: U drugom pjevanju Marulić opisuje ratne pohode Oloferna te njegov dolazak u Izrael, strah domaćih ljudi, njihove molitve Bogu da im pomogne i da ih spasi.
Treće libro: U trećem pjevanju Marulić opisuje Oloferna koji je opkolio Betuliju, zatvorio dotok vode u grad i sve zidance (tako da bi se Židovi što prije predali). Potom su se vode grada htjele predati ali Ozija (gradski knez) moli Židove da se strpe još pet dana u čekanju Božje pomoći.

Četvrto libro: U četvrtom pjevanju pisac opisuje Juditu koja se moli Bogu i koja iste noći odlazi iz grada sa svojom robinjom Abrom. Potom joj Bog još daruje posebnu ljepotu kojom ona osvoja strašnog vojskovođu Oloferna.
Peto libro: U petom pjevanju pjesnik opisuje kako Oloferno poziva Juditu na večeru u njegov šator. Kada je nakon četvrtog dana pijuni Oloferno zaspao, Judita mu se približi i odreže glavu. Potom je Olofernovu glavu postavila na gradske zidine, da je vide njegovi podanici. Vidjevši Olofernovu glavu podanici su se razbjegli, a one koji su ostali nastjerali su sami građani.
Šesto libro: U šestom pjevanju pjesnik opisuje događaje u Jeruzalemu poslije odlaska Oloferne vojske. Opisuje i dolazak pape Idijakima sa svojim svećenicima koji su došli vidjeti Juditu. Ona odlazi u Jeruzalem na tri mjeseca te se potom vraća kući. Nakon njezine smrti narod ju je žalio sedam dana jer zahvaljujući njoj nije bilo nikakvih ratova.

*Dike ter hvaljen'ja presvetoj Juditi,
smina nje stvore(n)'ja hoću govoriti;
zato ću moliti, Bože, tvoju svitlost,
ne htij'j mi kratiti u tom punu milost.*

*Ti s on ki da kripot svakomu dilu nje
i nje kipu lipost a pošten'jem čistinje
ti poni sad mene tako jur napravi,
jazik da pomene ča misal pripravi ...
(Judita)*

Najbolji Marulićevi stihovi i danas zvuče jednako autentično, svježe i uvjerljivo, kao i u vrijeme kada su nastali. Zahvaljujući spjevu *Judita*, stekao je naziv *oca hrvatske književnosti i hrvatskoga Dantea*.

Judita počinje invokacijom (zazivanjem Božje pomoći u pjevanju), a završava slikom ladice koja spušta jedra. Marulić je u poetizaciji biblijske fabule uspješno povezoj latinsku i hrvatsku baštinu, humanističku učenost i domoljubnu i zavičajnu pripadnost. Starozavjetnu je pripovijest lokalizirao s obzirom na rodni grad, opisi knjižolika asociraju na Split i okolice, a vojska u pokretu nalikuje hrvatsko-ugarskoj konjici. Judita se odijeva i ukrašava onako kako su to činile splitske gospode Marulićeva vremena. Opajednuta Betulija metafora je Marulićeva Splita, pod čijim zidinama haraju otomanski osvajači. Upravo kada je i njegov rodni grad bio ugrožen od turskih osvajača, nada se u njemu zamisao o spjevu u kojem će viziju slobode svog naroda prikazati alegorijom podviga biblijske junakinje Judite. Ova je Marulićeva nakana nastala iz duboke proživljenosti sveopćega narodnoga stradanja pa Marulić zapisuje da svoj ep ne piše za učene ljude, nego za one „ki nisu naučni knjige latinske aliti dječake“.



MARULIĆEVA DJELA NA HRVATSKOM JEZIKU

MARULIĆEVA DJELA na hrvatskom jeziku

Marko Marulić pisao je elegije, epigrame, poslanice, svetačke životopise, himne, pa čak i ljubavne pjesme. **Poznata su Marulićeva hrvatska djela: Suzana, Molitva suprotiva Turkom, Tuženje grada Hjerolimima, Dobri nauci, Divici Mariji, Utiha nesri- će (dijaloška pjesma), Od uzvišenja Gospina, Svih muke Isukrstove, Uredi duhovni, Stumačenje Kata, Oficij Blažene Dive Marije i Od naslidozanja Isukrstova.** Ostale Marulićeve hrvatske pjesme pretežno su nabožne i moralističke tematike (Dobri nauci, Divici Mariji, Od uskarsa Isusova, dijaloška pjesma *Utiha nesriće*). Domoljubna i protuturska zauzetost snažno se očituju u *Molitvi suprotiva Turkom* i *Tuženju grada Hjerolimima*.

BIBLIJSKE POEME JUDITA I SUZANA

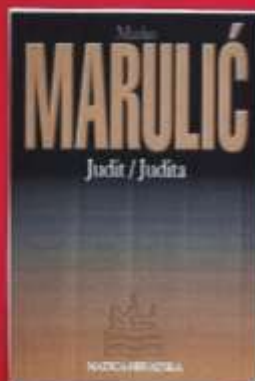
Marulićev književni opus na hrvatskom jeziku važan je zbog književne vrijednosti mnogih njegovih sastavaka, zbog prepoznatljiva autorskog pečata i zbog težnje za razvijanjem izražajne moći narodnoga jezika, kojemu Marulić u punoj mjeri daje dostojanstvo književnoga medija. Najpoznatija djela, pisana na hrvatskom jeziku su: *Judita, Suzana, Molitva suprotiva Turkom, Tuženje grada Hjerolimima, Spovid koludric od sedam smartnih grihova te oficij Blažene Dive Marije*. Sva su ta svojstva u najvećoj mjeri prisutna u *Juditi*. Svečani, puni njen naslov glasi: *Libar Marka Marula Splićanina u kom se uzdarži historija svete udovice Judit u versih harvacki složena, kako ona ubi vojvodu Oloferna posridu vojske njegove i oslobodi puk israelcki od velike pogibli*.

Judita je ženski lik hrvatske književnosti nastao na temelju biblijskog predloška koji pripada drugoj književnoj tradiciji, a radi se o starozavjetnoj *Knjizi o Juditi* nastaloj u 1. st. pr. Kr. Tijek pripovijedanja i sadržaj Marulićevog epa odgovaraju biblijskom predlošku, ali ga je Marulić napisao i obilježio svojim poetskim rješenjima. Marulić se odlučio za junačku ženu Juditu, koju je afirmirao u hrvatskoj književnosti svojim epom *JUDITA*.

Judita, hrabra židovska žena odlučuje se prvo suprotstaviti stanovnicima svoga grada, a onda i moćniku Holofernu. Nije se slagala s političkim idejama svojih sumještana jer je smatrala da uvjetuju Boga i da su klomali duhom. Ona se osjećala spremnom održati govor Betuljanima, uvjeriti ih da se treba upustiti u isplanirano smaknuće poganskog vojskovođe Holoferna.



Judita (hebrej: *judit*, *jehudit*; Židovka), junakinja starozavjetne biblijske knjige *Judita*. Udovica koja je svoj rodni grad Betuliju, opsjednut i napadnut od Nebukadonozorove vojske, oslobodila tako što je svojom ljepotom očarala neprijateljskog vojskovođu Holoferna i onda mu je odrubila glavu, dok je on spavao. Knjiga je poticajna priča, teološki prikaz izraelskoga otpora poganskim osvajačima. Nastala je u I. stoljeću pr. Kr., pisana hebrejskim ili aramejskim jezikom, a sačuvana samo u grčkom prijevodu, pa je Židovi i protestanti ne ubrajaju u biblijski kanon. Motiv Judite i Holoferna često je obrađivan u književnosti (Marko Marulić, Miro Gavran i dr.), glazbi i likovnim umjetnostima: Botticelli, Donatello, Michelangelo, Caravaggio, Riedel, Cranach, B. Čikoš-Sesija i dr.



Najnamenitije je Marulićevo djelo *Judita* (*Libar Marka Marula Splićanina u kom se uzdarži istorija svete udovice Judit u versih harvacki složena, kako ona ubi vojvodu Oloferna posridu vojske njegove i oslobodi puk israelcki od velike pogibli*), napisana 1501., a prvo izdanje (1521.), prvi umjetnički ep hrvatske književnosti ispijevan na hrvatskom jeziku (6 pjevanja, ukupno 2126 dvostruko rimovanih dvanaesteraca s prijenosnom rimom).

Na podlogu poetike biblijsko-vergilijevskih epova Marulić je u svom remek-djelu ostvario renesansnu sintezu hrvatske, latinske i talijanske književne tradicije. Marulićevi suvremenici *Juditu* su izvrsno primili (tri izdanja u nepunih 18 mjeseci). *Judita* je imala trajan odjek u hrvatskoj književnosti od XVI. st., a nedavno je tapazirana i izašla iz hrvatskih granica pa je prevedena na mnoge jezike: engleski, mađarski, talijanski i francuski.



MARULIĆEVA DJELA NA HRVATSKOM JEZIKU

Marko Marulić – hrvatski domoljub

Marulić je bio aktivan u pomaganju hrvatskim knezovima u borbama protiv Turaka. I pjesnikovi pozivi na borbu protiv Turaka zrače hrvatskim rodoljubljem. Hrvati su mu glavni predstavnici borbe protiv Osmanlija, pa poimence Mađare i ne spominje u svojoj pjesmi *Molitva suprotiva Turkom*, koju je napisao vjerojatno nakon Krbavske bitke 1493. i stradanja hrvatskih ratnika. Marulićeva je molitva upućena Bogu da svoje vjernike obrani od nevjernika:

*Oni nas tiraju, vežu, biju, deru,
Za te se ne haju, ni za tvoju veru,
Složiti pod noge ku su odlučili:
Moćju sile mnoge svih su jur sključili. ..
Boj su bili s njimi Hrvati, Bošnjaci,
Garci ter Latini, Sarbli ter Poljaci.
Eto još boj biju niti, a nikih ni,
A druzi ne smiju, jer jim si gnjivan ti...*



Hrvatski likovi onorevrenjske upotrebi po hrvatske krajeve
Marulićeva pjesmi *Molitva suprotiva Turkom*

Marulić je povremeno putovao u Mletke i Rim, a neko je vrijeme proveo na Solti, što u Ribarju i ribarskom prigovaranju spominje i sam pjesnik Petar Hejtorović. Oporuku sastavlja 14. lipnja 1521. i u njoj popisuje listu knjiga iz svoje knjižnice. Tri godine kasnije, 5. siječnja 1524. umire u rodnom Splitu, gdje je i pokopan u crkvi sv. Frane.

PROTIV SUDBINE

*Prijetvornom rukom Sudbina
i djeli i otima svaki
Položaj, novac i moć.
Visoke tornjeve gradi
i sama razgrađuje potom,
S njima i kraljevsku vlast.
Okrutna ne zna za milost,
a njenu su podložni hiru
Jednako vladar i rob.*



Prvotni pojeptin opsema (X) uravnanje Adm HAZU

Judita - kanonsko djelo hrvatske književnosti, koje je napisao klasik hrvatske književnosti Marko Marulić.

Dug je i nepregledan niz književnika koji su po uzoru na oca hrvatske književnosti Marka Marulića neke od svojih djela posvetili ženama. Antun Kanizlić – Sveta Rožalija, Ivan Gundulić – Dubravka, Dimitrije Demetar – Teuta, August Senoa – Branka, Josip Kozarac – Tena, Miro Gavran – Judita i drugi. Ne samo da su u svojim djelima oblikovali određene ženske likove, već su i samim naslovom dali jasnu uputu da je ženski lik u središtu djela.



Marulić je Juditu dobio kao prototipografski, 22. travnja 1511. u Mletcima (u je prvi put tiskan Gagliardini de Fontana 1512, London 1512).



MARKO MARULIĆ – posrijedi je pisac koji je stvarao na razmeđu srednjega i novoga vijeka, bio je kršćanski moralist, ali i humanistički pjesnik i renesansni građanin, pisao je na tri jezika, ostavio bogat opus nesvakidašnjeg opsega i raznovrsnosti, u kojem se isprepliću staro i novo, domaće i europsko, ovozemaljsko i vječno.

Marulić je pisao i jezično stvarao na tri jezika: na hrvatskom, latinskom i talijanskom. Za nacionalnu književnost nadasve su važna hrvatska Marulićeva djela, osobito *Judita*, prvi umjetnički ep na hrvatskom jeziku. Latinski njegovi spisi krupni su prinos hrvatskom latinizmu, a svojem su tvoreu priskrbili međunarodni ugled i uspjeh. Talijanski Marulićev opus skromnog je opsega, u kojem se Marulić iskazuje kao zreo pjesnik soneta.

Zahvaljujući *Juditi*, Marulić je stekao počasni naslov „oca hrvatske književnosti“. Iako znamo da Marulić nije kronološki prvi hrvatski književnik, no po mnogočemu je neusporediva pojava u hrvatskoj književnosti. Svojom je *Juditom* potvrdio da je u hrvatskom jeziku bilo moguće već na prijelazu iz 15. u 16. st. ostvariti najzahtjevniju i najejenjeniju renesansnu književnu vrstu, ep. Tim je djelom Marulić pokazao izražajnost i bogatstvo narodnoga jezika i stihotvorbe, na pragu renesanse, čime je potvrdio i duhovnu zrelost čitave nacionalne kulture.



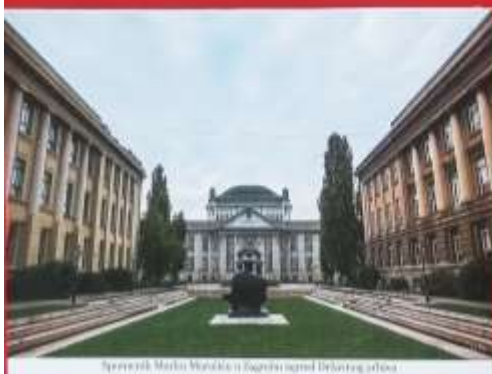
Spomenik Marko Maruliću u Zagrebu ispred Dubavskog ulice

MARKO MARULIĆ

OTAC HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI



Spomenik Marko Maruliću u Koprivnici



Spomenik Marko Maruliću u Zagrebu ispred Dubavskog ulice

Marulić je najvažniji hrvatski pisac 15. i 16. st., nacionalni klasik, tvorac prvog epa na hrvatskom jeziku, ujedno i klasik kršćanske književnosti te humanist europskog formata. Stvarao je na trima jezicima: na hrvatskom, latinskom i talijanskom. Marulić potječe iz splitske plemićke obitelji, koja se hrvatski nazivala Pečenić (Pecinić, Picinić), a u 15. st. počela se nazivati Marulus ili De Marulius. Podaci o njegovu životu razmjerno su malobrojni i nepouzdati. Školovao se u Splitu i u Padovi. Život je proveo u Splitu, obavljajući komunalne dužnosti egzaminatora, suca, izvršitelja oporuka. Zahvaljujući književnom radu postao je središnja osobnost splitskoga humanističkog kruga.



OTAC HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

Za hrvatsku književnost u cjelini Marulićevo djelo ima ishodišno značenje. U njezinu povijesnom hodu on se pojavljuje u vrlo osjetljivu trenutku prijelaza iz kasnog srednjovjekovlja u renesansu, subire naslijeđe prošlosti i usvaja moderne težnje, te u osobnoj sintezi stvara djelo koje će ostati uzornim dostignućem i trajno poticajnim žarištem u budućim stoljećima.

Odsjaji njegove slave i odjeci njegovih stihova prisutni su u brojnim našim književnicima od 16. do 20. st. (P. Hektorović, P. Zoranić, B. Karnarutić, J. Baraković, Ivan Kukuljević Sakcinski, F. Marković, V. Nazor, T. Ujević i dr.).

Iznimno cijenjen još za života, potomcima je postao uzorom sve do naših dana u 21. stoljeću, kada slavimo 500. obljetnicu od prve objave njegove *Judite (1521.)*.

Zato možemo s pravom reći da je Marulić **otac hrvatske književnosti** i klasik europske književnosti.

MARULIĆ je *poeta christianus* (pisac kršćanske literature), *poeta doctus* (učeni humanist) i *zračnjavac* (pjesnik na „živom“, pučkom jeziku). Marulićevo se književno stvaranje napaja na trima velikim izvorima: Bibliji, ranokršćanskoj književnosti (patristici), na klasičkoj filozofiji i poetici te grčkoj i rimskoj književnosti.

Snažna kršćanska značajka njegova duhovnog profila proizlazi iz osobne duboke vjere i visokog vrednovanja etike: katolička vjera čvrsta mu je okosnica očuvanja životnih vrijednosti, ali i samog opstanka: Split, koji je tada pod vlašću Mletaka, ugrožen je neposrednom blizinom osmanlijske sile: Turci su osvojili zaleđe, haraju po okolici, prijetu zauzećem svih hrvatskih zemalja, pa i čitave kršćanske Europe.

S antičkom se književnošću mladi Marko upoznao već u splitskoj humanističkoj školi, a grčke i rimske pisce ustrajno je čitao sve do kraja života, odrastajući u Splitu uz zidine palače rimskoga cara Dioklecijana i u blizini ruševina antičke Salone.



Spomenik Marko Maruliću u Vukovaru



Spomenik Marko Maruliću u Splitu. Svečano otkrivanje spomenika bilo je 26. srpnja 1923. godine, povodom otvorenja književničke pruge Zagreb – Split i održavanja velike južnanske izložbe. Na postamentu je s prošnje strane kipar Ivan Meštrović uklesao Marko Marulić 1430. – 1524., a sa stražnje: Ivan Meštrović svoje djelo poklonio. Počinu su 1942. godine tekućima razrušili talijanski fašisti.





MARULIĆ KLASIK

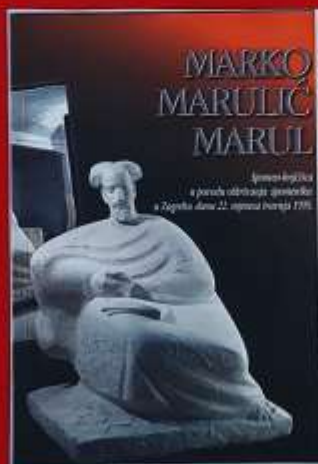
HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI



Marulićeva Judita

Marko Marulić (1450. – 1524.) splitski je pjesnik i prozni pisac te humanist koji je živio u vrijeme renesanse, na razmeđu srednjega i novoga vijeka. Njegov se opus temelji na Bibliji i grčko-rimskoj klasiци te pokazuje interes za kršćansku etiku, ali uz duboku religioznost posjeduje humanističku širinu interesa. Svoj ep *Judita* dovršava na samom početku 16. stoljeća (1501. godine), a objavljuje tek 1521. godine.

Stvarajući prvi umjetnički ep hrvatske književnosti ispjevan na hrvatskom jeziku, Marulić postavlja zaglavni kamen povijesti hrvatske književnosti. *Judita* je nesumnjivo najpoznatije Marulićevo djelo, a izrazito je važna za cjelokupnu hrvatsku kulturnu tradiciju. Osim epa *Judita*, nazvao je i biblijsku poemu *Suzana* po ženskom liku, a ženskim likovima bavio se i u *Evangelistaru* i *Instituciji*.



MARULIĆEVA KNJIŽEVNA DJELA:

- *Judita*
- *Suzana*
- *Davidida*
- *Evangelistarum*
- *Quinquaginta parabolae*
- *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*
- *Spovid koludric...*
- *Molitva suprotiva Turkom*
- *Tuženje grada Hjerolimima*
- *Dijalog s Herkulom*





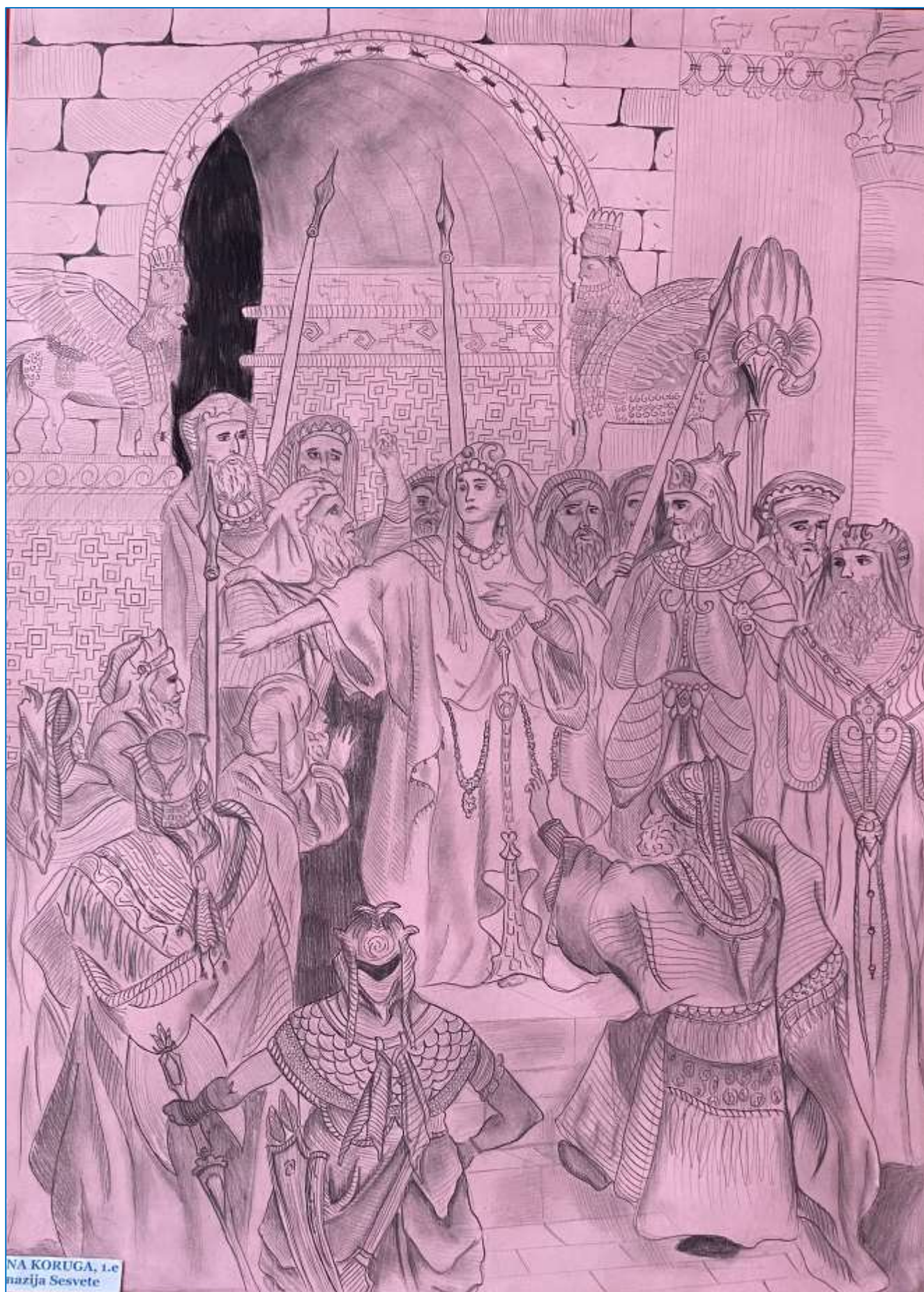
JUDITA

čest motiv u likovnoj umjetnosti

Mnogi su umjetnici uzeli prizore iz *Knjige o Juditi* za svoja likovna djela: Caravaggio, A. Gentileschi, Michelangelo, S. Botticelli, Giorgione, L. Cranach, C. Alori, A. Riedel...



Knjiga o Juditi dobila je ime prema glavnoj junakinji koja na nevjerovatan način oslobađa izraelski narod i sveti grad Betuliju (kuću Božju), od neprijatelja i Božjeg protivnika. Judita, koja vjerom, molitvom i postom poražava poganskoga tlačitelja, personifikacija ideala naroda koji je vjeran Bogu. Judita se za pobjedu poslužila prijevarom, zavodljivošću i ubojstvom, no za to je nitko ne osuđuje, jer je njezino djelo u skladu s moralnim načelima iznesenima u Starome zavjetu i tadašnjim običajima. *Knjiga o Juditi* - svjedočanstvo je, da ako imamo vjeru i ako poštujemo zakone, možemo pobijediti i neprijatelja koji je jači od nas.



Prvo pjevanje *Judite*, oslikala Elena Koruga 1.e



**Drugo pjevanje *Judite* oslikale Jana Plazanić i
Katarina Begić, 4.b**



Treće pjevanje *Judite* oslikale Lucija Ivok i Stella Petek, 4.e



Četvrti i Mihaela Dokić.
Imarija Sevcu

**Četvrto pjevanje *Judite* oslikale Franjka Džoja
i Mihaela Dokić, 4.b**

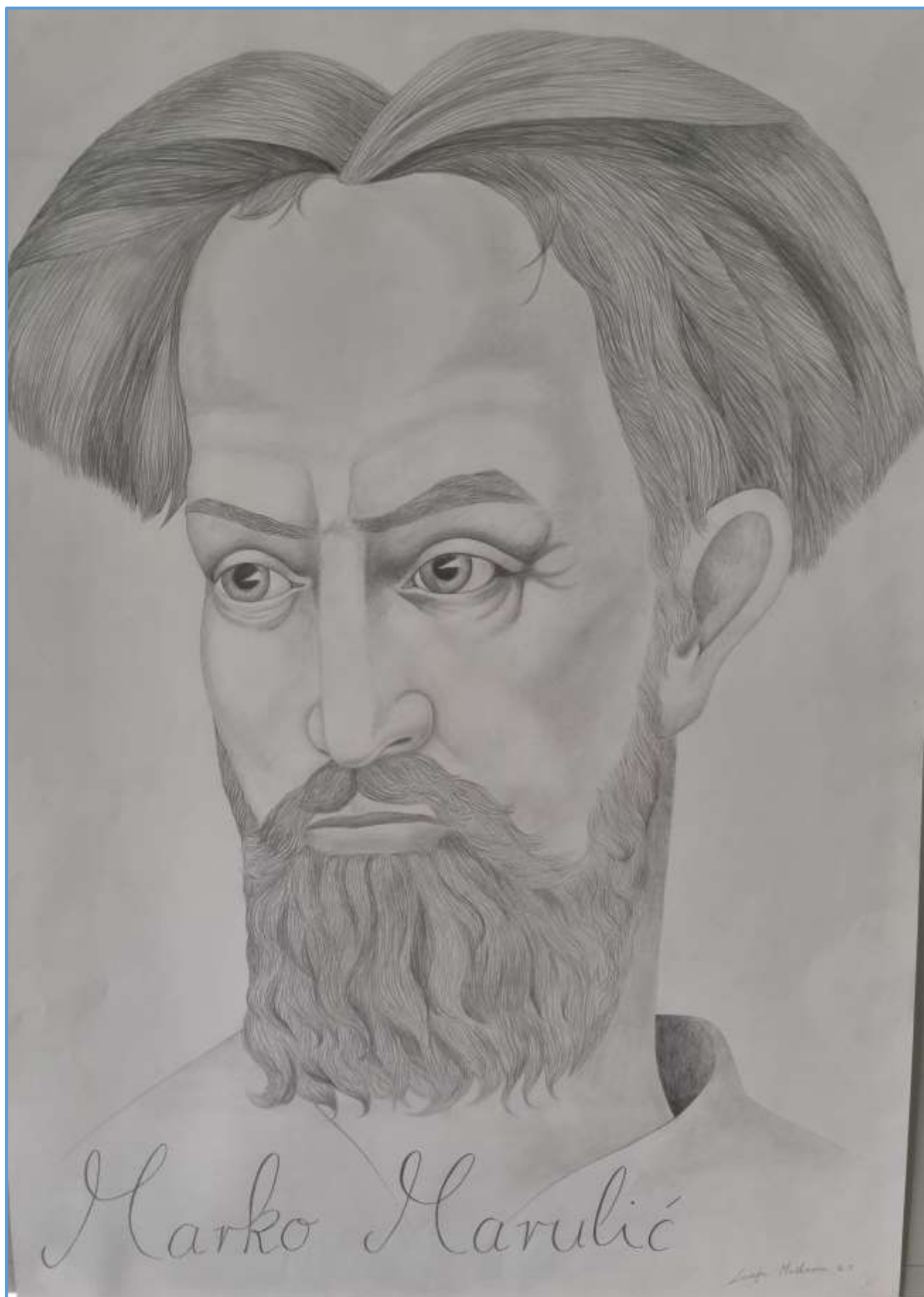


FILIP LUCIĆ, 3. b
Gimnazija Sestre

Peto pjevanje *Judite* oslikao Filip Lucić, 3.b



Šesto pjevanje *Judite* oslikala Mia Vranić, 4.e



Portret Marka Marulića, rad učenice Lucije Maškarin



Poprsje Marka Marulića, rad učenice Magdalene Ostrihon, 3.e



Poprsje Marka Marulića, rad učenica: Sara Čule i Sara Kuzmek

Godina Marka Marulića 2024. u Gimnaziji Sesvete

Godinu Marka Marulića 2024. obilježili smo mnogim aktivnostima, u koje su bili uključeni profesori hrvatskoga jezika i književnosti s učenicima, izradom digitalnih plakata o Maruliću i njegovim djelima, posjetom NSK Zbirci rijetkih i starih knjiga, u Dramskom odgoju, u nastavi latinskoga jezika i aktivnostima školske knjižničarke - izložbom i organiziranim predavanjima za učenike, a profesorica likovne umjetnosti s učenicima Likovne grupe izradom likovnih radova o Maruliću i njegovoj *Juditi*. U obilježavanju *Godine Marka Marulića* u našoj školi bilo je mnogo događanja, a neka smo ostvarili u dobroj suradnji s Knjižnicom Sesvete, Filozofskim fakultetom u Zagrebu i Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu. Navodimo samo neka važnija događanja posvećena Marku Maruliću, a objavljena su i na mrežnoj stranici Gimnazije Sesvete:

1. Proglašena Godina Marka Marulića 2024., više na poveznici:
http://gimnazija-sesvete.skole.hr/?news_id=1930#mod_news
2. Predavanje dr. sc. Tamara Tvrtković: Marulić – hrvatski latinist, više na poveznici:
http://gimnazija-sesvete.skole.hr/?news_id=1933#mod_news
3. Poziv na predavanje o Maruliću, više na poveznici:
http://gimnazija-sesvete.skole.hr/?news_id=1935#mod_news
4. Posjet NSK i Marulićevim tekstovima, više na poveznici:
http://gimnazija-sesvete.skole.hr/?news_hk=1&news_id=1973&mshow=1512#mod_news
5. Predavanje prof. dr. sc. Lahorka Plejić Poje: Marulićeva Judita, više na poveznici:
http://gimnazija-sesvete.skole.hr/?news_hk=1&news_id=2009&mshow=1512#mod_news



Za naše smo učenike organizirali i stručno-popularna predavanja o značaju Marka Marulića i njegovih književnih djela - uvažениh **profesorica s Filozofskog fakulteta u Zagrebu** – **prof. dr. sc. Tamare Tvrtković i prof. dr. sc. Lahorke Plejić Poje**.



**GODINA
MARKA
MARULIĆA
2024.**

**500. godina smrti
(1450.-1524.)**

U povodu 500. obljetnice smrti **MARKA MARULIĆA
OCA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI**

Poziv na predavanje
dr. sc. **Tamare Tvrtković:**
Marulić – hrvatski latinist
Ponedjeljak, 15. siječnja 2024., u 13.15 sati,
polivalentna dvorana Gimnazije Sesvete



**GODINA
MARKA
MARULIĆA**
(1450. – 1524.)

500. godina smrti (2024.)

**MARKO MARULIĆ
DANAS**

Pripremile:
Brigita Kosić, školska knjižničarka,
Ina Jozić, prof. Gimnazije Sesvete
i Ruža Jozić (vanjski suradnik)
Zagreb, **siječanj 2024.**



Predavanje
**MARULIĆEVA
JUDITA**
U povodu 500. obljetnice



Libar Marca Marula Splichianina Vchomfe
uđdarfi Istoria Sfete udouice ludit u uerfih
harazacchi ffofena/chacho ona ubi uoi
uodu Olopherna Polridu uoif
che guegoue/i oslodobi pu
ch israelfchi od ueli
che pogibili.
✠
Prodaiufe ubnecih umarcarii uftacū
chudarfi libar fa signao.

Predavačica prof. dr. sc. Lahorka Plejić Poje
Gimnazija Sesvete
12. travnja 2024. u 13:15 sati

U projektu o Marku Maruliću sudjelovale su profesorice hrvatskoga jezika: Draženka Čutura, Marija Križanac, Ana Vugdelija, Mira Križan i Željka Župan Vuksan; profesorica latinskog jezika Marija Sušac, profesorica likovne umjetnosti Ina Jozić i knjižničarka Brigita Kosić.



Naši učenici u posjetu Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu – Zbirka RARA





Gimnazija Sesvete, Bistrička 7, 10360 Sesvete – Grad Zagreb
<http://gimnazija-sesvete.skole.hr/>
 Ravnateljica: Božana Sertić, prof.

Projekt je ostvaren uz financijsku potporu MZO-a, na čemu smo vrlo zahvalni!



Ministarstvo
znanosti i
obrazovanja